

S P O R T

Az erdélyi magyar sportélet mérlege

Irta: László Zoltán

Ki tudná ma felmérni a sport igazi értékét és megjelölni társadalmi életünkben azt a helyet, amelyet el kellene foglalnia? A testedzés művelésének évezredes multja van, de kétségtelen, hogy mai formájában való megnyilvánulása a modern idők szüleménye. A sport ma milliókat foglalkoztat és milliók rajonganak érte, de egységes álláspont még mindig nem tudott kialakulni vele kapcsolatban. A közéletben a legkülönbözőbb véleménynyilvánításokkal találkozunk ma is: a sport — örület, mondják sokan. Mások divatnak, üzletnek tekintik, vagy idegenforgalmi tényezőt látnak benne, esetleg politikai eszközt. Ugyanakkor az ifjúság nevelésügyét szívéükön viselő és komoly szaktudósok ajkáról hangzik el a vélemény: az ifjúság nevelésében a sport elsőrendű fontosságu, nemcsak azért, mert a klasszikus tétel szerint friss és üde szellem csak ép testben képzelhető el, hanem elsősorban azért, mert a jellem kifejlésztésében a sport nélkülözhetetlen eszköz. Különösen a tömeg- és csapatsport jelentőségét hangsúlyozzák ki gyakran. A csapatsport kitarásra, önzetlenségre és összeműködésre nevel, amelyek igen nagy kihalással vannak az egyén és a társadalom életére.

Kétségtelen, hogy a sport mai megnyilvánulásának igen sok káros kinövésével is találkozunk, amelyek szöges ellentétben állanak a testedzés igazi értelmével. Nem vitatható el azonban, hogy talán soha nem volt nagyobb szükség az okos és megfontolt testgyakorlásra, mint éppen ma. Ezzel a kérdéssel ma már komolyan kell számolni. Különösen pedig ott, ahol a testedzés szabadgyakorlása elé nap-nap után gördülnek akadályok. Az alábbiakban az ókiráltságbeli, erdélyi és bánági sportélet multjába és jelenébe igyekszünk bevilágítani, különös tekintettel a nagymultu erdélyi sportkulturának az Ókiráltságra és az egész országra gyakorolt hatására, továbbá a kisebbségi sportolás nehéz napjaira. Abban a reményben tesszük ezt, hogy talán ezen sorok is elősegítik valamennyiben az erdélyi magyarság sportkérdéseinek megoldását.

I.

Erdély sportélete az uralomváltozás előtt szervesen kapcsolódott bele a magyarországi sportéletbe, s általában a magyarországi sportszervek irányították és ellenőrizték az erdélyi sporttevékenységet. A Magyar Labdarugók Szövetségének például Erdély képezte a keleti csoportját, melynek Kolozsvár volt a székhelye. Kétségtelen, hogy a nyugati országok színvonalát megközelítő magyarországi sportélet felette

állt az erdélyinek, de a szabad sportérintkezés lehetővé tette Erdély sportkulturájának is a rohamos fejlődését. Különösen a nyugati városok voltak azok a pontok, ahol teljes virágzásnak és népszerűségnek örvendhetett a sport. Már a háboru előtt Erdély több olyan atlétát termelt ki, akik magyar országos viszonylatban is felvehették a versenyt Magyarország legjobbjaival, sőt Erdély nem egy országos bajnokot is adott Magyarországnak. A sport ekkor Erdélyben nemcsak a kivételes osztályok szórakozása volt és nemcsak a nagyvárosok lakossága hódolhatott a testedzés kultuszának, hanem a kisebb városok szegényebb lakossága is. Mint később látni fogjuk, a kisebb városoknak is nagymultu sportegyesületeik vannak.

Erdély sportéletében nemcsak ma, hanem az uralomváltás előtt is tevékeny munkát fejtettek ki a szász egyesületek. A szászok inkább az egészséges tömegsportra fektették a főszűlyt és nem a rekorderek és bajnokok kitermelésére. A sport náluk nem cél, hanem eszköz az egészséges nevelés szolgáltatóban. Az erdélyi szászok sportkulturája még régebbi, mint a magyarságé. A szász egyesületek nagyrésze még abban az időben alakult, amikor sok művelt európai államban gyermekcipőben járt és egészen idegenszerűen hatott a sportolás. A brassói szász tornaegyesület, a „Kronstädter Turnverein” például 1861 óta működik, a nagyszebeni tornaegylet, a „Hermannstädter Turnverein” 1862-ben alakult s azóta is mind a két egyesület a sportnak csaknem minden ágát felkarolja és egészen széles tömegeknek teszi lehetővé a testedzést. De nemcsak ebben a két városban találjuk meg a régi szász sportegyesületeket, hanem a kisebb városokban is, mint például Medgyesen, Segesváron, Besztercén, stb.

Pontos adatunk nincs rá, hogy melyik volt az első erdélyi magyar sportegyesület, de bizonyos, hogy később alakult, mint az első szász sportegylet. Az erdélyi magyar sportélet „őshazája” Arad, Temesvár és környéke. Az első magyar sportegyesületek között van az aradi „Meteor”, amely 1877-ben alakult. A többi nagymultu aradi egyesületek: Aradi Torna Egylet (1879), Aradi Korcsolyázó Egylet (1887), Aradi Atlétikai Club (1899), Aradi Munkás Testedző Egylet (1911), Temesváron: Temesvári Atlétikai Club (1902), Temesvári Munkás Testedző Egylet (1911), Kinizsi (1911), A kisebb nyugati városok: Zombolyai Sport Egylet (1909), Piski Vasutas Egylet (1909), Nagyváradon: Nagyváradai Sport Egylet (1906), Nagyváradai Atlétikai Club (1910), Törekvés (1912). Egyetértés (1912), Szalontán: Nagyszalontai Munkás Testedző Egylet (1912), Kolozsváron: Kolozsvári Atlétikai Club (1914), Tordán: Tordai Sport Club (1907!), Marosvásárhelyen: Marosvásárhelyi Sport Egylet (1898!), Nagyenyeden: Nagyenyedi Torna Egylet (1914). Nehéz volna mind felsorolni azokat az egyesületeket, amelyek az uralomváltás előtt az erdélyi sportélet szolgáltatóban állottak.

Ezekben az egyesületekben természetesen az erdélyi románság is hajlékot nyert és nemcsak a testedzés gyakorlására nyílt alkalma, hanem nem egy esetben a vezetőségekben is tisztségeket kapott. Ezekben a nagymultu erdélyi egyesületekben harmonikus együttműködésben

örülhettek a sportolás hívei a labdarúgásnak, az atlétikának, uszásnak, tenisznek, korcsolyázásnak, kerékpározásnak, birkózásnak, ökölvívásnak, vívásnak s általában az összes sportágaknak.

Erdély és Bánság sportéletének teljes kibontakozása és fejlődése idején, az Ókirályságban alig lehetett sportról beszélni. A labdarúgás kevésbé volt ismeretes az uralomváltozás előtt, a vívást a katonatisztek üzték, a tenisz a diplomaták és az előkelő osztályok szórakozása volt. Ebben az időpontban a sporttal szemben az államtényezők is meglehetősen ridegen bántak s így felsőbb támogatás hiányában a sportnak nem volt népszerűsége, mint a többi európai országokban. Az első román sportszerv, amely az összes sporttevékenységek felett ellenőrzést és irányítást gyakorolt, a román sportegyesületek szövetsége, az FSSR, (Federația Societăților Sportive Române) volt, amely 1912-ben alakult. Ez a sportszerv a háború után is megvolt, 1928-ig és különböző bizottságai képviselték az egész országban az egyes sportágakat. A legrégebbi ókirálysági sportegyesületek közé tartozik a ploesti Prahova, alakulási éve: 1911. A fővárosi egyesületek később alakultak: A Venus 1915-ben, a Juventus és Sportul Studentesc 1916-ban, a Makkabi 1919-ben.

II.

Az uralomváltozás új korszakot nyitott mind Erdély, mind az Ókirályság sportéletében. Az erdélyi sportélet megszakította kapcsolatait Magyarországgal, ugyanakkor megindult az érintkezés a már nagy multra visszatekintő erdélyi és akkor még egészen alacsony színvonalon álló, de sok tehetség felett rendelkező ókirálysági sportélet között. Az uralomváltozás után nem sokkal az egész országban megpezsdült az élet. Azok előtt a vezetőszemélyiségek előtt is, akik azelőtt idegenkedtek a sporttól, értéke és tekintélye lett a testgyakorlás kultuszának.

Ezt az időszakot megelőzőleg azonban az addig zavartalanul működő erdélyi sportegyletek tevékenységébe beleszólt — a politika.

Az uralomváltozás után magára hagyatott erdélyi sportegyletek vezetői felismerték az új helyzetet s a további fejlődés biztosítása érdekében szervezkedni kezdtek. Kolozsváron megalakult a Transzilvániai Labdarúgók Szövetsége, a régi sportszabályok szellemében. A szövetség igyekezett felölelni a kisebb városokat is, de ugyanakkor kapcsolatot épített ki az aradi és temesvári sportkörökkel is. Annak ellenére, hogy a szövetségben vezető szerephez jutottak azok az erdélyi román sportemberek is, akik azelőtt is tevékenységet fejtettek ki — Moraru Teofil, Salvan Virgil — az új alakulattal szemben hivatalos részről bizalmatlanság nyilvánult meg s így nem tudott eredményesebb munkát kifejteni. A nemzeti szempontok kihangsúlyozása következtében egészen politikai színezetű viták bénították meg és tették lehetetlenné a szövetséget. 1919 júniusában a katonai hatóságok feloszlatták a Transzilvániai Labdarúgók Szövetségét s ezután betiltottak minden sporttevékenységet, a sporttelepek kapuit lezárták, az egyesületeket megfosztották működési joguktól. Előbb Arad, majd Temesvár és Kolozsvár kapta vissza sportműködési engedélyét. Ettől kezdve az erdélyi egye-

sületek a román sportegyesületek szövetségének irányítása alá kerültek. 1929-ben megalakultak az egyes sportágak szövetségei, nem sokkal utána a főszövetség (Federația Federațiilor Sportive Române), ezután a legfelsőbb sporthatóság, az OETR, amelynek szerepét pár héttel ezelőtt az „Ország-Őrség” (Straja Țării) vette át.

Közvetlenül az uralomváltás utáni vihar elcsendesedése után éveken át nyugodt légkörben, minden különösebb zavaró körülmény nélkül folyt a sporttevékenység mind Erdélyben, mind az Ókirályságban. Néha ugyan ekkor is mutatkoztak a nemzeti türelmetlenség jelei, ezek azonban nem voltak különösebb kihatással. A sportszervek vezetőségében itt-ott még kisebbségi emberek is helyet kaptak. Ez részben azzal magyarázható, hogy még nem voltak megfelelő szakemberei a románságnak. 1928-ban például a mai uszószövetségnek megfelelő uszó-bizottságnak az elnöke az aradi Széll dr. volt. A labdarugó kerületekben is számos kisebbségi vezető foglalt helyet, nem beszélve a játékvezetőkről. Még 1928-ban is az I., II. és III. foku bírók többsége — kisebbségi. A gyakorló játékvezetők között azonban már a többségiiek vannak túlsúlyban, hogy aztán néhány év múlva kitermeljék magukból a mai vezető román bírói kart. 1925-ben jelenik meg az első román sportlap, a Gazeta Sporturilor (hetenként kétszer), amely kétségtelenül nagy szolgálatokat tett a román sportéletnek.

Erdély sportélete megrekedt. Az Ókirályságban viszont, nemcsak Bucureștiben, hanem a kisebb városokban is, nap-nap után alakultak az egyesületek. Olyan mozgás és élet volt észlelhető ezekben a városokban, mint kevés országban. Ennek ellenére is azonban a legtöbb sportágban még mindig Erdély vezetett. Nemcsak az eredményesség szempontjából, hanem a rendszeres munka tekintetében is.

Egy 1928-as kimutatásban látjuk például, hogy a „ki hányszor volt román válogatott labdarugójátékos” című rovatban az első helyeket erdélyi játékosok és elsősorban erdélyi kisebbségi játékosok foglalják el. A 12 első „helyezett” között egyetlen ókirályságbeli játékos sincs. A kimutatás szerint ezek az erdélyi játékosok: Bartha (11), Guga (11), Wetzer (9), Ströck (8), Tancos (8), Vogl (6), Königsberg (6), Hirsch dr. (5), Rónai (5), Jakobi (5), Teszler (5), Zemler (5). A Kinizsi az uralomváltás utáni időben egymásután hatszor szerezte meg az országos bajnokságot.

Az uralomváltás utáni években azonban Erdély nemcsak a labdarugásban vezet, hanem csaknem az összes sportágban a vezető helyet foglalja el. 1922-ben például ókirálysági versenyző egyetlen román atlétikai rekordot nem tartott!

III.

1922-ben az összes atlétikai rekordok tehát az erdélyi versenyzők kezében voltak. 1928-ig erdélyi csapat hatszor egymásután nyert országos labdarugóbajnokságot. Az országos válogatott labdarugójátékosok kimutatásában, mint fennebb láttuk, az első 12 helyet erdélyi játékosok foglalták el. A bíróttestületben a játékvezetők többsége kisebbségi

volt, a kerületek és szövetség egyes bizottságaiban kisebbségi sportemberek vezető tisztségeket töltöttek be.

Azóta évek teltek el. Az ország sportéletének képe megváltozott. Az Ókirályságban, különösen azonban Bucureștiben, néhány év alatt az addiginál is szédületesebb fejlődés észlelhető. A nagyszerű anyagi támogatásban lévő egyesületek nagytekintélyű vezetőkre tesznek szert. Miniszterek, alminiszterek, képviselők, szenátorok és magasrangú katonatisztek állanak ma egyesületek élén. A sportéletnek ma ők az irányítói. A fővárosban lassan-lassan olyan érdeklődés nyilvánul meg a nagyobb-szabású sportesemények iránt, mint kevés európai fővárosban. Az érdeklődés érthető is, mert az uralomváltás óta eltelt két évtized alatt az Ókirályság nem egy sportágban nemzetközi viszonylatban is figyelemreméltó fejlődést tudott felmutatni. A nagy nemzetközi mérkőzések mellett ebben az évben București már Középeurópa Kupa mérkőzés színhelye volt. Teniszben, atlétikában, jégkorongban, uszásban, sízésben, egyaránt igen nagy a fejlődés.

Az ókirálysági sportélet kifejlődését Erdély nemcsak az állandó érintkezéssel segítette elő, hanem első sorban azzal, hogy az erdélyi játékosokat és versenyzőket a jobb anyagi körülmények az Ókirályságba csábították és csábítják ma is. Ezáltal amennyivel gazdagabb lett az Ókirályság, annyival szegényebb Erdély. A Középeurópa Kupában szerepelt bajnok csapat csaknem valamennyi játékosa az erdélyi iskola tanítványa.

Az erdélyi kisebbségi egyesületek ezzel szemben válsággal küzdenek. Első sorban pedig azért, mert ezeknek az egyesületeknek nagyrésze kizárólag a különben legnépszerűbb sportágnak, a labdarúgásnak az üzésére rendezkedett be. Ma nemcsak Romániában, hanem az egész világon ez a sportág a legnépszerűbb. A Romániában is bevezetett professzionizmus az oka tulajdonképpen annak, hogy ma Erdélyben ez a sportág nem tud virágozni úgy, mint az Ókirályságban. A mai bajnoki rendszer az egyesületek anyagi erejét túlhaladó áldozatokat követel. A harmadosztályban is nem egy esetben százkilométeres utakat kell megtenniük a kisegyleteknek. A nagy utiköltségek mellett a játékosok fizetése, a felszerelés és az egyéb kiadások teljesen felörlik az egyesületek anyagi alapjait. Az Ókirályságban az egyesületek nagyszerű anyagi támogatásban részesülnek, gyárak és üzemek állanak mögöttük, 20—30 ezer lejes havi fizetést is tud adni fővárosi egyesület egy edzőnek, száz ezreket pedig egy játékosért „vételár” címén. Erdélyben ezzel szemben nagymultu egyesületek fuzionálnak, vagy feloszlanak. Tehetségben most sincs hiány, de a legjobbak, akiktől tanulni lehetne, vagy akik buzdítani tudnák a következő nemzedéket, az Ókirályságba vándorolnak, vagy pedig nehéz helyzetükben éppen az egyesületek adják el őket.

Nehéz volna pontos kimutatást készíteni arról, hogy melyek ma a kisebbségi sportegyesületek. A legjobb hangzású kisebbségi egyesületek élén is ugyanis sok esetben többségi vezetők állanak. Pár hónappal ezelőtt a Nemzeti Labdarúgó Liga megalakulásakor láttuk, hogy több, kisebbségi jellegű egyesület, amelyeknek a tagjai is

nagytöbbségben kisebbségek, ahhoz a mozgalomhoz csatlakoztak, a mely zászlajára a kisebbségi játékosok háttérbe szorítását és a nemzeti arányszám követelésének jelszavát tűzte ki.

Meg kell állapítanunk, hogy azokat az erdélyi kisebbségi egyesületeket, amelyek kizárólag nem a labdarugást, hanem a más, olcsóbb és amellet hasznos sportágakat is felkarolták, inkább megkimélték az anyagi megrázkódtatások. Ezekben az egyesületekben szakszerű vezetés mellett ma is élénk nevelői munka folyik. Felemlithetjük a Marosvásárhelyi Sport Egyletet, amelynek amellet, hogy országszerte verhetetlen uszógárdája van, az evezéstől a tornáig csaknem minden sportágat felkarol. Ide sorozhatjuk többek között a Kolozsvári Atlétikai Klubot, vagy a Kolping egyesületeket. A turista egyesületek munkája is figyelmet érdemel.

A közéletben megnyilvánuló nemzeti türelmetlenség nagy kihatással van a sportra, de első sorban a labdarugásra, mert ennek a sportágnak van legtöbb híve s ez a sportág ad leginkább alkalmat a szenvedélyek kirobbanására. Kétségtelen, hogy az ókirálysági és az erdélyi általános sportszínvonal között egyre kisebb a különbség, sőt egyes sportágakban Erdély s ezzel együtt a kisebbségi sportolás ma már háttérbe szorul. A többségi szempontok kihangsúlyozásának szelleme előbb utóbb még jobban éreztetni fogja hatását, ami könnyen az erdélyi kisebbségi sportélet megbénulását vonhatja maga után.

Az erdélyi magyarság vezetőitől nem egyszer hallottuk a kisebbségi sportélet központi irányításának óhaját. Csehszlovákiában a kisebbségi magyarság a központi szervek megalakításával ezt a kérdést már megoldotta s azóta nyugodt légkörben, politika mentesen, egészséges szellemben folyik a munka. Lehet, hogy a csehszlovákiai magyarság nem tud világnagyságokat kitermelni, de végeredményben nem is lehet ez a végső cél. Az erdélyi magyarságnak annyi szaktekintélye van, akik kiszorultak az ország sportéletének az irányításából és ma egy szerény kis egyesületnek a mindenesei. Ezeknek a tétlenségre ítélt kisebbségi sportembereknek az összefogása és együttműködése az általános kisebbségi sportélet érdekében, egészen bizonyos, hogy új lendületet adna sportéletünknek. Az erdélyi magyarságnak ezer gondja és baja van, de azok mellett az ifjúság szempontjából nem lehet közömbös ez a kérdés. A testedzés ma már nevelésügy, éppen ezért ezzel a kérdéssel is végre szembe kell nézni.